

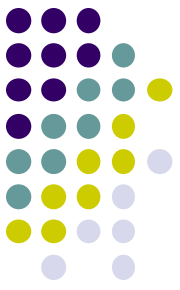

Azərbaycanda biznesin tədrisi: Mövcud vəziyyət və inkişaf yolları Konfransı

Bakı, Holiday Inn,

Dekabr 19, 2019

**Prof.Fuat Rəsulov
Xəzər Universiteti**

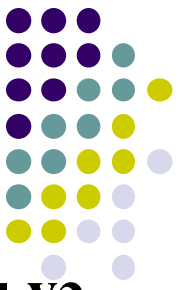
- **İndiki dövrdə müasir təhsilin səviyyəsini tənqid etmək adət halını almışdır.**
- **Məktəblilər və tələbələr oxumaq istəmirlər, müəllimlər isə aşağı maaşdan danışaraq, tam güclə öyrətməkdən yayınırlar.**
- **Təhsildəki ümumi səviyyənin enməsindən danışaraq, təhsil səviyyəsini keçmiş dövrlər və ya digər ölkələrlə müqayisə edirlər.**

Digər tərəfdən:

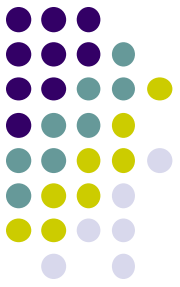
- **Son illərdə yüksək balla universitetlərə qəbul edənlərin sayı artıb.**
- **Azərbaycanda xarici tələbələr də təhsil alırlar. Ümumilikdə, 2017/18-ci tədris ilində 75 ölkədən 5410 nəfər Azərbaycan universitetlərində təhsil almışdır.**
- **Altı Azərbaycan universiteti Avropa və Orta Asiyada inkişaf etməkdə olan ölkələrin 300 ən yaxşı universiteti siyahısına daxil olmuşdur.**

Bununla yanaşı Azərbaycanda məşğulluğun təmin olunmasında problem var:

- Bu qismən bazarın tələb olunmamış miqdarda kadr hazırlığı və kadrların peşə hazırlığı səviyyəsi ilə işəgötürənlərin tələbləri arasındakı uyğunsuzluqla əlaqəlidir.
- Rusiyada yuxarı kurs tələbələrinə müxtəlif müəssisələrdə imtahan vermək təklif edildi.
- Tədqiqatda ən yaxşı Moskva universitetləri iştirak etdi. 345 iştirakçıdan yalnız 102-si, yəni 29.5% nəzəri hissədən keçdi. Yalnız 19 tələbə və ya 5,5% isə praktik hissədən keçə bildi!
- Mən təklif edərdim ki, bizdə də belə sınaq imtahanı keçirilsin.

Yerli işəgötürənlərin universitet məzunlarından narazıdırlar.

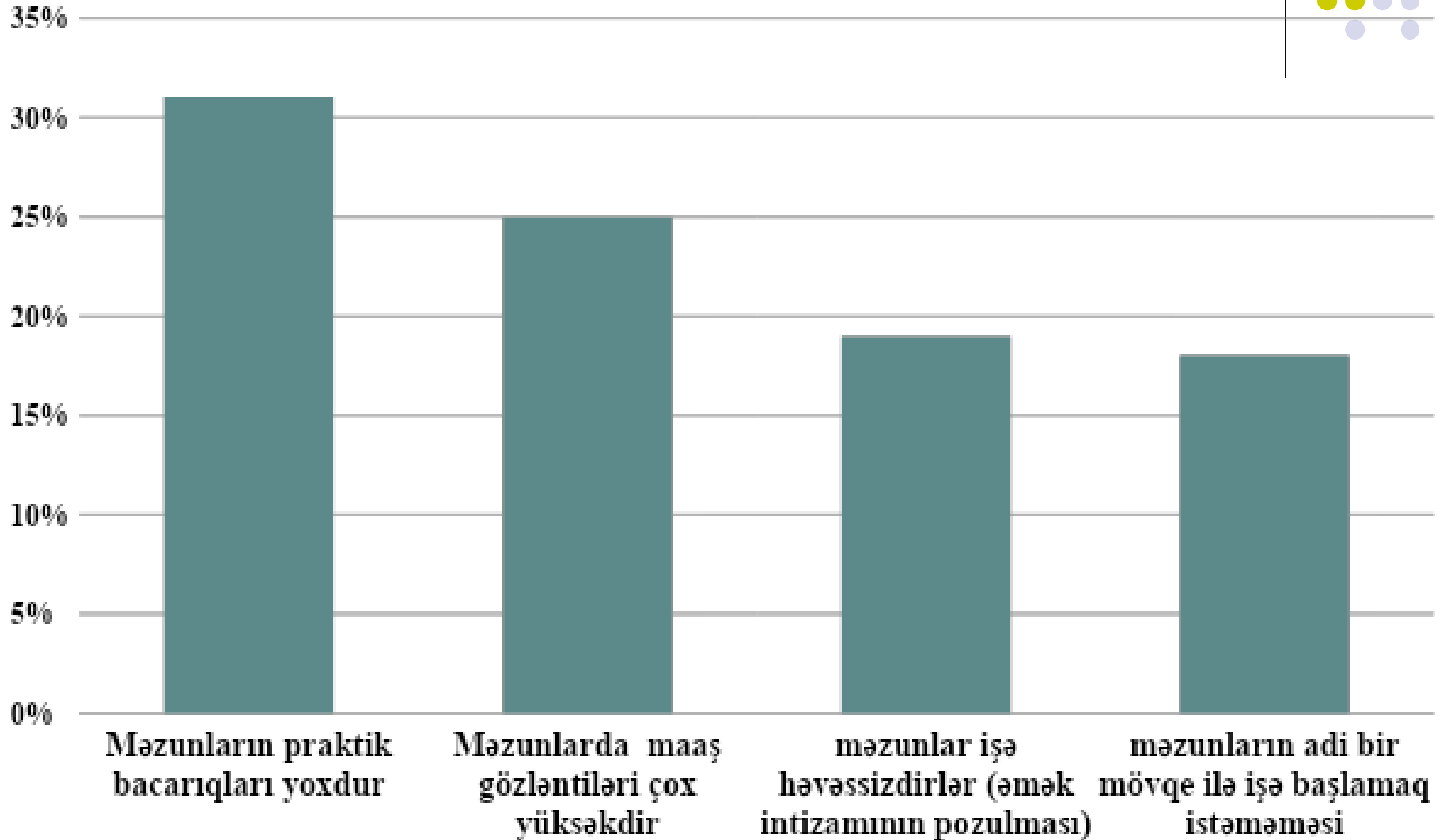
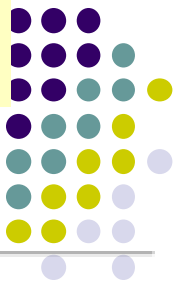
- **İki sorğunun nəticələri ilə sizi tanış edim:**
- **Birinci sorğu işəgötürənlər arasında keçirilib (təxminən 100 müəssisə və şirkət).**
- **İkinci sorğu - universitetə qəbul olmağa hazırlaşan abituriyentlər arasında keçirilib (Sorğuda 500 nəfər iştirak etdi.)**

Birinci sorğu. Sual: "Sizcə universitet məzunlarının bilik səviyyəsi şirkətinizin ehtiyaclarına cavab verirmi?"

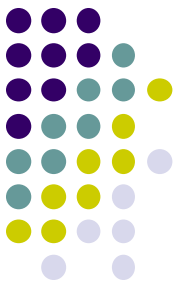

- Nəticə və bəzi respondentlərin fikirləri:
- "Bəli" - 22%
- "Hər bir halda, daxili təlim mütləq lazımdır."
- Xeyr - 57%
- "Məzunların bilik səviyyəsi ciddi şəkildə zəifdir."
- "Peşəkar bacarıqlar aşağı səviyyədədir"
- "Bizə diplomlu işçilər yox, öz işini sevən azərkeşlər lazımdır."
- "Bir qayda olaraq, bizə yalnız bilik deyil, həm də onların tətbiqi təcrübəsi lazımdır."
- "Biz ümumiyyətlə tək cə iş təcrübəsi olanları işə götürürük."

Diagram 1. Şirkətiniz niyə məzunu işə götürmür?

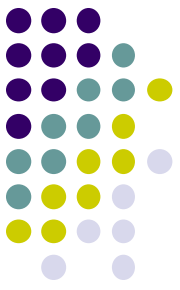
Problem təkcə bilik və ya bacarıq səviyyəsində deyil.

- **Problem həmçinin Şəxsi inkişafın səviyyəsindədir.**
- **Təhsil aldığı zaman valideynlər tərəfindən bəslənib və qorunublar.**
- **Onların *motivasiyaları* zəifdir və əksəriyyəti uzun müddətli gündəlik işə hazır deyillər.**

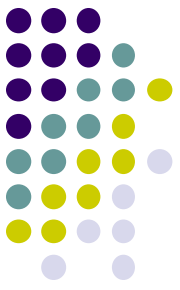

İkinci sorğu:

- Keçən il Azərbaycanın 7 rayonunda müxtəlif Hazırlıq kurslarına qatılan 11-ci sinif şagirdləri arasında Sorğu keçirildi.
- Anketin məqsədi gənclərin motivasiyasını müəyyənləşdirmək idi.
- Sorğu göstərdi ki, 72% -i ali təhsildə nüfuz qazanmağı görür. Yəni bütün ətrafdakılar, valideynlər, qohumlar onun ali təhsilli olduğunu qeyd edəcəklər.
- Yalnız 14% -i ali təhsildə gələcək peşə əldə etmək və bu sahədə karyera etmək üçün bir fürsət gördüklərini ifadə etdilər.
- Digər 8% isə niyə Universitetə getdiklərini bilmədiklərini söylədilər: «Güman edirik ki, lazımdır».

Zaman dəyişilib. Biz isə yox.

- **Elmi və texnoloji inqilab, informasiya inqilabı, İnternet texnologiyaları bilik sistemində elə bir qeyri-sabitliyi tətbiq edirlər ki, artıq təhsil dəyişməz qazanc rolunu oynaya bilməz.**
- **Belə bir cəmiyyətdə təhsilin səviyyəsi üçün məsuliyyət universitetlər, işəgötürənlər və vətəndaşlar arasında bölünməlidir.**

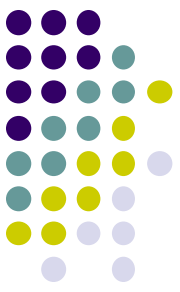
**Dünyada Klassik magistr proqramı ilə (2 il müddətində)
yanaşı digər seçimlər də var:**

- Bir illik proqram - qısa müddət ərzində idarəetmə bacarıqlarımızı inkişaf etdirmək imkanı verir.**
- Sürətlənmiş MBA - 16-17 ay çəkir, 5-6 illik təcrübəsi olan tələbələr üçün uyğundur.**
- Part Time MBA - dərslər yalnız günortadan sonra və ya həftə sonları, məşğələləri işlə birləşdirmək istəyənlər üçün uyğundur.**
- Executive MBA - top menecerlər və biznes sahibləri üçün inkişaf etmiş bir proqramdır.**

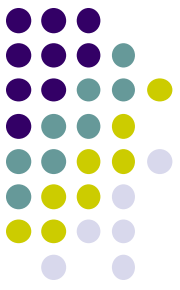
Bizdə qanunvericilikdə təkçə klassik MBA proqramı nəzərdə tutulub. Hesab edirəm ki Magistratura pilləsində universitetin MBA lisenziyası olduğu halda, müxtəlif növlər üzrə MBA proqramlarını da açıb istifadə etmək imkanını avtomatik verməlidir.

Əmək bazarı daim dəyişir və 5 il əvvəl tələb olunan peşələr bu gün lazımsız və ya az ödənişli ola bilər.

- **Azərbaycanda bu gün təhsil diplomu almış universitet məzunlarının 50% -dən çoxu öz ixtisası üzrə iş tapa bilmirlər.**
- **Qloballaşma prosesləri əmək bazarına da təsir göstərdi, indi bütün dünyanı nəzərə almaq ilə peşə seçməliyik.**
- **5-7 ildə dünyada proqnoz tələbini tapmaq üçün BBC, Forbes və Rosstatın proqnozlarını araşdırdıq.**

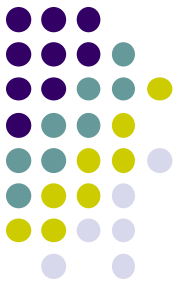

- **Analitiklər proqnozlaşdırırlar ki, İT və robototexnika bütün fəaliyyət sahələrinə təsir edəcəkdir.**
- **Hətta humanitar sahələr də proqramlaşdırma əsasları olmadan təhsil ala bilməzlər.**
- **Təsəvvür edin, 2016-cı ildə canlı toxuma və orqanlarını çap edə bilən ilk bioprinteri işə salındı.**
- **Bu tibbdə kardinal dəyişiklikləri göstərir. İnsansız nəqliyyat vasitələri nəqliyyat sektorunda, İnternet bankçılıqda və kənd təsərrüfatında bitki köklərini öyrənmək üçün sensorlar ... və s.**
- ***Universitetlərimizin tədris proqramları nə dərəcədə bu proqnozlara uyğundur ?***

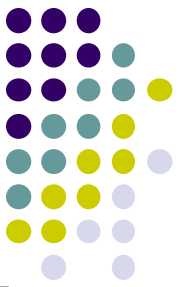
- **Araşdırmalara əsaslanaraq gələcəyin peşələri ilə bağlı bəzi məlumatlar. 2030-cu ilə qədər 136 yeni peşənin meydana çıxacağı proqnozlaşdırılır. Bunların arasında:**

- **İT- həkim;**
- **bioetika;**
- **genetika üzrə məsləhətçi;**
- **ağıllı yolların inşaatçısı**
- **robot sistemlərinin mühəndisi;**
- **uşaq və tibbi robotların dizayneri;**

- **Həkim və müəllimlərin işinin mahiyyəti dəyişəcək. Mexaniki işlər proqramlar tərəfindən yerinə yetiriləcəkdir.**

Bu heç də fantastika deyil:

- **Məlumat ötürmə sistemlərinin - skype konfransları, bulud saxlama sistemləri və başqaları - iş günü və iş yeri haqqında anlayışımızı çox dəyişəcəkdir.**
- **İT sahəsini qeyd etmədən peşələrə tələbatın proqnozlarının heç biri tamamlanmır. Tezliklə "ağıllı ev" sistemləri və effektiv nitq tanıdanlar tanış realıq olacaq - liftlər, mobil telefonlar, soyuducular kimi.**
- **Aqronom və fermer peşəsi əksər mütəxəssislər tərəfindən təhlükə altına alınır: inkişaf etmiş ölkələrdə xırda təsərrüfatlar 15 ildən çoxdur ki, müflüsləşmə qorxusundadır və dövlət subsidiyaları hesabına sağ qalırlar.**

Nəticə və təkliflər:

1. Təhsil Nazirliyi sahibkarlarla birqə yuxarı kurs tələbələrində müxtəlif müəssisələrdə imtahan vermək təklif etsin və imtahan sualları müəssisələr tərəfindən hazırlansın (işə götürəndə tətbiq olunan tələblər suallar həm nəzəri, həm də tətbiqi şəkildə verilsin).

2. Elmi, informasiya inqilabı və internet texnologiyaları təhsildə qeyrisabitliyi tətbiq edirlər və artıq təhsili dəyişməz qazanc rolunu itirir. Belə şəraitdə təhsilin səviyyəsi üçün məhsuliyət universitetlər, işəgötürənlər və vətəndaşlar arasında bölünməlidir.

Ardı

3. Maqistratura pilləsində bir lisenziya müxtəlif növlər üzrə MBA proqramlarını da açıb istifadə etmək imkanını verməlidir. (Part time MBA, Executive MBA və s.)

4. Təhsil sistemində global tendensiyaları qabaqlamaq lazımdır. Dünyada mütəxəssislər daha mobil və yeni biliklərə açıq olurlar, daim onlayn inkişaf kursları və ya yenidən hazırlıq kursları keçirlər. Yəqin ki, artıq tələb olunur qeyri-rəsmi təhsilin statusunun tanınması (Təhsil haqqında qanuna dəyişiklik.)

Ardı

5. Təhsil xidmətləri bazarlarının dövlət tərəfindən tənzimlənməsi aydın və başa düşülən, nəticəyə yönümlü standartlara əsaslanmalıdır; Yəni məzun hansı minimal bilik və bacarıqlara sahib olmalıdır. (Standartlar biznes qurumlarla birqə hazırlanmalıdır)

Buna hansı üsul və metodların hesabına nail olmaq olarsa, bu, universitetin ixtiyarına verilə bilər.

6. Onlayn təhsili qanunvericilik səviyyəsində laqallaşdırılması və təhsil prosesində istifadəsinə əlavə məniyyətlərsiz icazə vermək

7. Yəqin ki, ilkin peşə təhsili üçün dövlətin (ümumi təhsildən əlavə) maliyyə məsuliyyətini dəqiq müəyyənləşdirməyin vaxtı çatmışdır.

**Diqqətinizə görə
minnətdaram!**